

blaga, vpeljati socialno zavarovanje, omogočiti pravične delavne pogodbe, skrbeti je treba za slabega. Tako bi se pripravljala pot harmonični družbi. Družabna enakost pa je v tem, da si vsak lahko svojim talentom primerno pridobi toliko, kolikor potrebuje. Družina je potrebna; ideja svobodne ljubezni se je rodila iz objestnosti kapitalizma. Slovenci smo, pravi avtor, proletarski narod, socializma se ne bomo ognili, le z njegovo mislijo rešimo svojo narodno-socialno krizo. — Osmi esej govori o kulturnem boju, izjavlja se odločno proti proticerkveni in protiverski propagandi „Svobodne misli“ in sploh proti vsakemu protiklerikalnemu boju. Prvo mu je, da si izboljša delavec svoje gmotne stanje, čemu ga mučiti še z verskimi dvomi? V tej točki smo seveda drugačnih misli. Če se kdo bori proti cerkvi in če ni in ne more biti pravoveren katoličan, še zategadelj ni ateist, materialist ali bogve kaj. O tem nam priča prof. T. G. Masaryk, ki vedno in vedno poudarja pomen religije za človeka in obžaluje današnji verski indiferentizem, pa je med prvimi bojevniki v „kulturnem boju“.

Drugi oddelek knjige, „Problemi“, obsega sedem krajših esejev. Prvi govori o „mladih“, menda o tistih, ki so izdajali tednik „Našo Dobo“, drugi o političnem porazu nemške socialne demokracije l. 1907. Tretji esej se obrača do slovenskega dijaštva, mu priporoča študiranje „socializma“ in naj gre na drobno delo med ljudstvo. Četrty esej skuša rešiti problem našega malega kmeta. Pri nas je agrarna kriza, pravi avtor, to pa radi tega, ker vsak naš človek hoče imeti čimveč zemlje, a je ne more dobiti. Ta kriza bo rodila novo gibanje, ki se bo moralo dotekniti tudi lastninskega vprašanja. — Spretno in dobro pisani so članki, ki se pečajo z ženskim vprašanjem in emancipacijo, čeravno bi oporekal avtorjevi trditvi, da je „pedsodek, da so gotove poklice zmožni opravljati le moški“ (209). Ženska je telesno in duševno slabejša od moškega in pri izbiri poklica je treba varovati njeno zdravje; sicer pa vsi ženski poklici ubijajo žensko in vso raso. — Zanimiv je šesti esej, „Vagabundi in ničvredneži“, ki govori o zanemarjeni mladini, posledici bede delavskih slojev. — Sedmi esej, „Fragment o verstvu“, se peča z današnjo versko krizo, ki se kaže v popolni verski brezbržnosti, oziroma v surovem materializmu prav tako liberalnega meščana kakor socialnodemokratskega delavca. Vendar se slišijo vedno bolj pogosto glasovi, da je poleg znanosti in filozofije človeku potrebna tudi religija, ki odgovarja na vprašanja o zmyslu in smotru življenja: odkod? kam? čemu? Jasne slike o pisateljevem svetovnem naziranju in njegovem krščanstvu pa iz tega „Fragmenta“ ne dobimo. — Knjiga zasluži s svojo raznovrstno, deloma aktualno vsebino, da jo čita naše izobraženo občinstvo.

Dr. Vinko Zupan.

Ferd. Seidl, Mehanika duševnega delovanja. Poljudno-znanstvena študija. Ponatis iz „Vede“. Gorica 1912. „Goriška tiskarna“ A. Gabršček. Leks. 8°. 41 str. Cena 70 v.

Zanimiva študija nas seznanja z nepričakovanimi uspehi modernega znanstva, ki je „proučilo neizmerno zamotani, čeprav priprosto zasnovani mehanizem možganov in bistvo njih tajnostnega in veličastnega poslovanja“ (38). Seveda rešitev ni že v vseh podrobnostih definitivna; gotovo je pa, da so načrtani temeljni obrisi in da se že izvajajo dejansko in uspešno posledice. „Če se je znanstvu posrečilo v zadnjih desetletjih najti kraj, kjer se rodi misel, in kraj, kjer se misel preobrazí v besedo, moramo priznati, da so to veličastni uspehi. Z njimi je za vedno odpravljen nazor, da so »srce in obisti« sedež človeškega duha; takisto je ustavljeno večstoletno iskanje »sedeža duše« v možganih, to je točke, kjer baje stopa transcen-

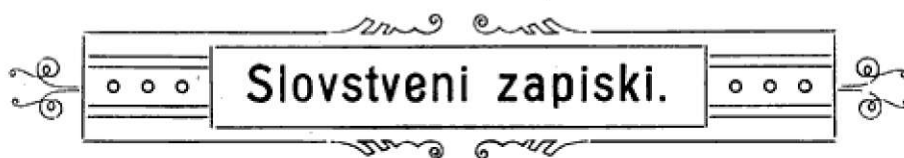
dentna duševna »misleča snov« v stik s snovjo možganov . . . z njimi je skončana doba izključno spekulativne psihologije . . . in ustanovljena je nova fiziološka psihologija . . . ki prinaša povsem nove nazore v vzgojo, moralo, logiko, pravoslovje, zdravljenje umobolnih itd. in sploh v umevanje bistva človeškega ter isto spravlja v sklad z veliko, plodovito idejo o razvoju. S ponosom se zavedamo teh uspehov, ki oznanjajo zmago osvobojenega, napredujočega duha človeškega* (38).

Da so taki moderni nazori naleteli na oster odpor naših »znanstvenikov«, je moral izkusiti g. pisatelj v polni meri že prej, ko je zagledala študija beli dan. In vendar nam je jasno pokazal tesno zvezo med možgani in duševnimi pojavi na podlagi dejstev, in kako se je problem o zvezi med snovjo in duševnostjo, med telesom in duhom začel bližati pravilnemu reševanju, »ne da bi se bilo treba opirati na kakršnokoli metafiziko«. Možgani so torišče govorjenja, vseh čutil, sedež spomina, mišljenja in domišljije. S pesniškimi besedami zaključuje pisatelj svoje duhovito razmotrivanje: »To pa, kar so možgani ustvarili, dokler je življenje valovalo v njih, dobrega in koristnega, bodisi v najtesnejšem krogu družine, prijateljev in znancev, bodisi v širšem ali celo najširšem javnem delovanju na socialnem, znanstvenem ali umetniškem polju — to ne umrje, nego živi dalje, prehaja (četudi neopaženo) od ust do ust, od roda do roda, izpodbuja in krepi, množi veselje, lajša gorje, plodi in plemeniti najvišji smoter človeškega stremljenja, to je kulturno napredovanje — izkratka: vse, kar so živi možgani ustvarili dobrega, živi blaženo večno življenje!«

J. Š.

Božena Němcová, Češke pravljice. I. zvezek. Slovenski mladini priredil Janko Osojnik. V Mariboru 1.12. Založil Mariborski Sokol. V. 8°. 80 str. Cena 1 K.

Narodni duh, ki preveva svetovnoznano »Babico«, diha tudi iz pravljic Bož. Němcove. Njih vsebina seveda ni povsem duševna last pisateljice: več motivov je znanih tudi našim pravljicam, nekatere so le varijante indogermanskih pravljic sploh. Izmed šestere priobčenih pravljic je večina nekak pravljčni potpuri; enotno zaokrožena in dobro uspeša je pravljica »O labodu«. Etično jedro pravljic je zavito v preprosto, živahno pripovedovanje, ki pa večkrat ne dosega otroškonaivnega tona pravljic Milčinskega. — Naša ljudskošolska mladina bo marljivemu prireditelju za nov dar prav hvaležna. Zbirka je izšla kot 7. zvezek knjižnice »Mariborskega Sokola«, ki je poklonil slovenski mladini že mnogo zabavnega in poučnega berila. A. L.

Kette in Aškerc. V »Ljublj. Zvonu« l. 1900. (str. 508—511) je izšel članek Otona Župančiča »Misli o Kettejevih poezijah«. Tu čitam: »Kette je eden glavnih reformatorjev naše lirike. Razširil je ozke meje, ki jih je postavil eterski Gregorčič naši poeziji. Le plaho, s prsti se je dotikala muza Gregorčičevega življenja; Gregorčič je idealist in eklektik do skrajnosti; njegov krasni pesniški jezik je skoro breztelesen; on rabi samo izbrane besede, vsak krepkejši izraz je tej mehki pesniški duši profan. In bati se je bilo, da naš pesniški jezik, rabljen od nespretnih epigonov, sčasoma popolnoma ne obledi in ne izgubi vse življenjske sile. Tu je nastopil krepki Aškerc s svojim krepkim, svežim jezikom, jezikom realista, epika: ker podaja pesniku snov vse življenje, mora črpati tudi jezik svojo silo iz vsega